

УНІВЕРСИТЕТ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ (УСОН): КОНЦЕПЦІЯ АДАПТИВНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

У статті до розгляду пропонується концепція університету соціально орієнтованого навчання, обґрунтовується актуальність такого типу університету у контексті пошуків ефективних шляхів удосконалення надання освітніх послуг в українському соціальному просторі. Представлені засади вибудовування концепції, трактування поняття «соціально орієнтоване навчання». Формуються структурні компоненти такого роду навчального закладу за організаційними формами – очне (офлайн), дистанційне (онлайн), змішане (очно-дистанційне, blended – змішане), екстернатне та за змістом навчального процесу – контекстуальне навчання, наукова освіта, громадянська освіта, проєктне навчання, мультикультурна/міжкультурна освіта. Виокремлюються принципи соціально орієнтованого навчання: таргетні складові навчання, тяглість в освоєнні знаннями, наукове підґрунтя навчального процесу, практична спрямованість навчання, формування ефективної інтелектуальної інфраструктури, критичне мислення студентів, проєкція запитів і можливостей їхніх реалізацій у поколінному зрізі, принципи соціальної корпоративної відповідальності (КСВ), постійна евалюація навчального процесу, наукових досліджень, соціальних програм тощо.

Особлива увага звертається на педагогічні системи у формалізації структурування діяльності університету, зокрема йдеться про «реверсну педагогіку», «педагогіку власного капіталу» та її різновиди – «педагогіку рівних можливостей» і «трансформативну педагогіку». Представлений зразок організаційної структури університету соціально орієнтованого навчання.

Ключові слова: університет соціально орієнтованого навчання, структурні компоненти університету соціально орієнтованого навчання, принципи університету соціально орієнтованого навчання, організаційна структура університету соціально орієнтованого навчання, концептуалізація педагогічних систем, освітній простір.

Актуалізація необхідності розробки концепції

Впродовж усієї історії існування університету як науково-освітнього закладу точиться дискусія про його призначення, його суспільну місію, контент його діяльності. В одній із своїх попередніх статей я у загальних рисах відтворив основні моменти цієї дискусії [6]. Серед багатьох типів університетів я прагнув привернути увагу до університету соціально орієнтованого навчання як можливої альтернативи саме університету навчального типу. Зауважу, що ця ідея може бути релевантною в умовах українського освітнього простору з огляду на кілька обставин: а) вкрай погано структурований цей простір (велика кількість вищих навчальних закладів); щоправда, сьогодні (за умов війни) дискутується питання про зменшення кількості університетів в Україні, принаймні тих, які знаходяться у державному чи комунальному управлінні; б) механічне перейменування колишніх інститутів, особливо педагогічного профілю, в університети; в) дуже слабка інтелектуальна інфраструктура (переважна більшість викладацького складу обтяжені знаннями радянського зразка, абсолютно низький рівень володіння іноземними мовами); г) падіння престижу вищої освіти і незадовільна кореляція фахової підготовки та запитів ринку праці, як також з викликами суспільного розвитку; д) ледве-ледве жевріюча науково-дослідницька діяльність за відсутності справжніх наукових шкіл, які відповідали б міжнародно визнаним критеріям таких, за винятком класичних університетів, що мають тяглу історію (мова не може йти про ті навчальні заклади, які щойно здобули такий статус у результаті зміни вивіски); е) надзвичайно високий рівень інбридінгізації (варто заглянути у штатний розпис університетів, щоб переконатися у цьому); є) відірваність українських університетів від міжнародного освітнього простору. Визначаючи ці обставини, я розумію, що можуть виникати заперечення, – маю готовність до фахової дискусії.

Засади технології вибудовування концепції

У моєму розумінні концепція Університету соціально орієнтованого навчання має складатися із таких частин: 1) роз'яснення причин актуальності й необхідності її вибудовування (підкреслю, увага концентрується на українському соціально-освітньому просторі); 2) трактування поняття «соціально орієнтоване навчання»; 3) відтворення (принаймні у концептуальному контексті) структурних компонентів такого роду навчального закладу; 4) виокремлення принципів соціально орієнтованого навчання; 5) окреслення можливостей університету з таким чином побудованим навчанням зайняти адекватне місце в освітньому просторі України та його ступінь «вмонтованості» у міжнародну дискусію про майбутнє університету.

Про актуальність обговорення ідеї про Університет соціально орієнтованого навчання мовилося вище. Пропоную коротко сконцентруватися на трьох наступних частинах. Перед цим окреслю поняття «соціально орієнтоване навчання». Воно пов'язане з теорією соціального навчання [30], власне, з ідеєю навчання, коли ті, хто навчається, роблять це спостерігаючи за іншими. Коротше кажучи, студенти включаються у соціальний контекст навчання (соціальний контекст на цьому етапові представлений студентами і викладачами) і випрацьовують можливості соціалізації набутого знання, передовсім порівнюючи свій рівень знань з рівнем інших, власне, йдеться про перспективи його застосування у соціальних практиках поза межами

навчання. У зарубіжному і вітчизняному науково-практичному дискурсі соціальне навчання поєднується з емоційними чинниками, що у результаті підсилює ефект суто соціального навчання [3; 14; 31]. У теорії соціального навчання акцент робиться на таких чотирьох компонентах, зокрема: *концентрація уваги*, що означає – ті, хто навчається, не можуть ефективно вчитися, якщо вони не зосереджені на завданні; студенти, які бачать щось унікальне або відмінне, частіше зосереджуються на тому, що допомагає їм вчитися; *акмулювання й утримання інформації і знання*: люди вчаться, засвоюючи інформацію і набуваючи знання; ми можемо згадати цю інформацію пізніше, коли буде необхідність реагувати на соціальну ситуацію так само, як ми її бачили під час навчання; щоб вчитися з того, що ми бачимо, ми повинні зберегти цю інформацію; я пропоную розділити цю інформацію на чотири категорії: інформація першої черги необхідності, інформація другої черги необхідності, інформація третьої черги необхідності, відкладена інформація; *відтворення*: ми відтворюємо нашу раніше засвоєну поведінку або знання, коли це стає потрібним; практика нашої реакції в голові або в діях може покращити те, як ми реагуємо на довкілля; *мотивація*: щоб щось зробити, потрібна мотивація; зазвичай наша мотивація полягає у тому, що ми бачимо, як когось винагороджують або карають за те, що вони зробили; це може спонукати нас робити або не робити те саме [9].

Взявши за основу окреслені сентенції, я пропоную у наших роздумах піти далі й проєктувати їхнє застосування у більш широкому сенсі й у більш вимірному просторі – а саме у соціальному, підпорядковуючи їх стосункам у ньому, віддаючи здобуті знання та інформацію його розвитку й задовольняючи свої потреби, необхідні для існування у суспільстві.

Перед тим, як зануритися у запропоновані розмірковування, вважаю за необхідне взяти до уваги таке: я свідомий того, що у західному науковому дискурсі стосовно соціально орієнтованого навчання пошуки зосереджуються на двох аспектах. Перший – це опрацювання навчальних технологій у засвоєнні інформації і знань (у цій царині плідно працюють послідовники американо-канадського вченого Альберта Бандури (Albert Bandura), фахівця теорії соціального навчання, котрий акцентував увагу на ролі спостереження, моделювання та імітації поведінки, аттитюдів (усталений спосіб мислення чи почуттів щодо когось або чогось, зазвичай, такий, який відображається в поведінці людини) і емоційної реакції інших [22]. Другий аспект ефективно, на мій погляд, представляє канадський незалежний консультант Гарольд Ярче (Harold Jarcho), який працює у сфері надання консультацій із застосування знань у практиках, зокрема бізнесових, і пов'язує значення соціального навчання з вибудовуванням (конструюванням) знання, з конструюванням довкілля (громади, спільноти), де, можливо, будуть реалізуватися ці знання та з формуванням довіри між учасниками процесу співпраці [20].

Беручи до уваги вище викладене, свою платформу розмірковувань (концепцію) про університет соціально орієнтованого навчання я вибудовую таким чином: в основі перебуватиме пошук відповіді на питання «Навіщо такого типу заклади?», «Контентне наповнення діяльності УСОН: навчання, дослідницька робота, соціально значимі послуги, які він може надавати», «Максимальна орієнтація на ефективне втілення результатів навчально-дослідницької діяльності у соціокультурні практики». Безумовно, у цьому контексті важливими виявлятимуться напрацювання як теоретиків (скажімо, А. Бандура і послідовники), так і тих акторів, які безпосередньо переймаються питаннями застосування знань у динаміках соціального розвитку суспільства, зокрема у межах так званого навчання, заснованого на продуктивності (performance-based learning) [17].

Структурні компоненти УСОН

Ефективними структурними компонентами навчального процесу в університеті соціально орієнтованого навчання можуть бути такі:

а) за організаційними формами – очне (офлайн), дистанційне (онлайн), змішане (очно-дистанційне, blended – змішане), екстернатне. Воно може здійснюватися як у межах формальної освіти, так і у межах неформальної, інформальної, трансформальної, дуальної, параформальної освіти [18]; б) за змістом, це контекстуальне навчання, наукова освіта, громадянська освіта, проєктне навчання, мультикультурна/міжкультурна освіта. Про окремі згадувані тут компоненти йдеться у моїх попередніх публікаціях [4; 5].

Роль концептуальних педагогічних систем у формалізації структурування УСОН

Структурування університету соціально орієнтованого навчання як інституції та його функціонування у навчальному сенсі, а подеколи й у науково-дослідницькому плані, має, на мою думку, визначитися концептуальними підходами до формування педагогічних систем, які поєднують елементи навчання й виховання (останнє розумію як здатність цих двох елементів формувати якості пізнання довколишнього світу й можливостей адаптуватися до його викликів та певною мірою управляти ними, що, безумовно, базується на здобутих знаннях і інформації). На ці системи варто звертати особливу увагу, оскільки вони, як засвідчують дослідження, допомагають конструювати найбільш ефективні модули здобуття знань й інформації, з врахуванням їхнього застосування у соціальних практиках. Такими системами, довкола яких сьогодні досить активно розгортається науково-практичний дискурс, є *реверсна педагогіка* та комплексна система *педагогіки власного капіталу*, що включає саму педагогіку власного капіталу (pedagogy of equity capital), *педагогіку рівних можливостей* (equity pedagogy) та *трансформативну (трансформаційну) педагогіку* (transformative (transformational) pedagogy). Якщо перша асоціюється з інструментально-операціоналізаційними процесами, власне, технологіями навчання, то друга має на меті формування середовища накопичення знань

й інформації, які забезпечують особі адаптацію до довкілля та їхнє застосування на практиці. У межах другої системи часами акцентується увага на ефективності її застосування в етнічно диверсифікованих суспільствах. Ключовим структуроутворюючим концептом другого типу педагогічної системи є прагнення добитися справедливості для усіх акторів навчального процесу.

Не вдаючись у детальний аналіз цих систем, що, на мою думку, має стати об'єктом спеціального дослідження, обмежусь саме визначенням їхнього контенту.

Реверсна педагогіка, за розумінням західних фахівців, – це педагогічна стратегія, що передбачає концентрацію часу занять з метою виконання практичної роботи, при цьому у цю концентрацію виключається час, необхідний для лекції. Оскільки студенти (учні) зазвичай пасивні під час лекцій, то викладачі дають їм можливість переглядати матеріал коли і де їм це найкраще підходить, через канали соціальних мереж. Усе це означає, що студенти (учні) можуть використовувати свій смартфон або електронний планшет для доступу до вмісту, опублікованого їхнім учителем у таких медіа, як YouTube, Didacti або інституційні портали. Іншими словами, вчителю більше не доведеться повторювати свій курс з класу в клас. У нього з'являється більше часу, який він проводить зі студентом, обговорюючи, пояснюючи, підтримуючи та направляючи навчання. Він стає ресурсом, гідом і стратегом освіти [27]. *Реверсна педагогіка* є частиною кооперативної освіти, де студенти покликані обмінюватися та обговорювати разом проблеми, ситуації, щоб побудувати структуру і зміст своїх знань та перевірити (порівняти) їх зі знаннями своїх колег. Іншими словами, студенти (учні) допомагають один одному, діляться своїми відкриттями та своїм розумінням різних ситуацій, які викладає вчитель [27]. До цього визначення додам такі елементи: *реверсна педагогіка* (більш звужено, реверсна модель навчання) концентрується на тому, що так звана домашня робота виконується в навчальному закладі, а вдома учні слухають чи дивляться лекції викладачів, при цьому їхня увага зосереджується на розвиткові soft skills («м'яких навичок») – скажімо, креативність, вміння мислити, розуміння процесів у довколишньому середовищі тощо [7]; *реверсна педагогіка* залежить від нових технологій, де матеріальне забезпечення, і особливо комп'ютер, є наріжним каменем у сучасному навчальному процесі; основний час у процесі навчання припадає на праці у соціальних мережах і тому важливо, щоб освітянське середовище мобілізувало зусилля на створення таких мереж як простору обміну педагогічними ідеями і стратегіями.

Зважаючи на тенденції посилення технологізації навчального процесу й залежність його від новітніх технологій, маю застерегти від применшення ролі у ньому вчителя. Здобуття якісних знань, а отже і якісної освіти не можливе без вчителя, який є чи найголовнішим їхнім транслятором; щоправда, в системі *реверсної педагогіки* змінюються акценти ролі вчителя – від механічної передачі знань до формування уміння і навичок, їхнього засвоєння й визначення можливостей їхньої реалізації на практиці. Власне, вчитель має бути могутнім ресурсом опанування необхідними знаннями для управління соціальними викликами сьогодення, а ще більше завтрашнього, дня.

Зазначу, що реверсна педагогіка ще немає своєї усталеної історії. Вона зародилася у Сполучених Штатах у 2007 році, а з 2011 року вона почала успішно практикуватися у Канаді, зокрема у провінції Квебек, у вигляді «*реверсних класів*» (flipped classroom) [27]. Цікавий погляд на реверсну педагогіку запропонувала професор Київського Національного Університету Ірина Чудовська у своїй доповіді на конференції у м. Ломжа (Польща, 2018 р.): вона розширила межі її застосування і на виховний процес [12].

Щодо *педагогіки власного капіталу*, то вона для мене в узагальненому вигляді асоціюється з зусиллями як тих, хто навчається, так і ти, хто навчає, спрямованими на нагромадження соціального і культурного капіталу [11], який завдяки професійним знанням і навичкам забезпечують його власнику комфортне існування у тій чи тій системі суспільних відносин та безконфліктну (компромісну) соціокультурну взаємодію з довкіллям. Різновид педагогіки власного капіталу *педагогіка рівних можливостей* концентрується на педагогічних практиках, які включають інклюзивні стратегії навчання, що відповідають культурним вимогам, формуванню такого середовища в класі та шкільної культури взагалі, котрі допомагають учням з різних расових, етнічних і культурних груп отримати знання, навички, необхідні для їхнього рівноправного доступу до знань й соціальних благ, до створення справедливого й гуманного суспільства. Власне, йдеться про те, що у західних педагогічних концепціях називається стратегіями культурно відповідального навчання. Результати цих стратегій зосереджені на підвищенні академічних успіхів студентів, формуванні культурних знань та розвитку критичної свідомості студентів [13; 23; 25].

Стосовно *трансформативної (трансформаційної) педагогіки* то, на мій погляд, не може не викликати симпатії твердження доктора Патріка Фаррена (Patrick Farren), зробленого ним на основі дослідження, проведеного в Національному університеті Ірландії у співпраці з педагогами (репетиторами практики викладання, наставниками, студентами-вчителями та учнями старших класів) про те, що «концептуальна основа «*трансформативної (трансформаційної) педагогіки*» базується на автономному викладанні і навчанні та, крім того, наголошує на необхідності розвитку більш системних зв'язків між знаннями, отриманими в навчальному закладі, і знаннями, отриманими шляхом взаємодії у контексті ширшого суспільства [15]. З цією думкою корелює твердження фахівця із Національного міського альянсу за ефективну освіту Ювет Джексон (Yvette Jackson), щоправда, основний наголос вона робить на представниках меншинних груп американського суспільства: трансформаційне зерно інноваційної педагогіки полягає у «виявленні та

розвиткові унікальних здібностей, талантів та інтересів кольорових студентів та інших маргіналізованих студентів» [19]. До речі, діяльність Національного міського альянсу за ефективну освіту (National Urban Alliance for Effective Education – NAU) базується на принципі «незаперечної віри у здатність усіх дітей публічних шкіл досягти високого інтелектуального рівня, якого вимагає наше глобальне суспільство, що постійно змінюється» [24]. У контексті евалюації корисності «трансформативної педагогіки» для освітнього простору України, як на мене, є узагальнення українськими фахівцями досвіду зарубіжних країн стосовно трансформативних стратегій розвитку освіти [1].

Маю наголосити, що названі педагогічні системи та їхні інтерпретації, відрізнячись за назвами, мають спільні концептуальні засади, імплементація яких передбачає таке:

1) пошуки ефективних шляхів надання якісних знань з метою комфортної адаптації їхніх носіїв у соціальному довікллі

2) завершення епохи, коли педагогічні зусилля концентрувалися лише на формуванні професійних знань й не брали до уваги ті знання, які здобувалися поза професійної підготовкою;

3) переривання монополії на знання тих, хто навчає; одночасно посилення кооперації між тими, хто навчається, і тими, хто навчає;

4) діджиталізація навчального процесу;

5) концентрація уваги на прогресивних методах навчання.

Про конкретні пропозиції можливостей (власне, принципів) реалізації окреслених концептуальних засад згадуваних педагогічних систем йтиметься далі.

Принципи функціонування УСОН

До основних принципів, на яких має базуватися соціально орієнтоване навчання, пропоную віднести такі:

освітні програми з предметним наповненням у відповідності зі стратегією університету та декларованими спеціальностями мають бути структуроутворюючим компонентом навчального процесу, якому підпорядковується усі інші види його діяльності, зокрема і організаційної;

визначення таргентних складових навчання: тут передусім йдеться про обґрунтування цілей навчання, обґрунтування вибору спеціальностей, укорінених в освітніх програмах, та передбачувані запити на фахівців, які має на меті готувати університет; важливо сконцентрувати сутність діяльності університету у його девізові (*motto*) – така практика властива класичним університетам, а на Заході й іншого типу навчальним закладам;

тяглість в освоєнні знаннями (особливо тими, які необхідні у повсякденному житті): постійне накопичення інформації та трансверсальних навичок, які забезпечують комфортне перебування у тому чи тому довікллі й допомагають долати виклики турбулентних ситуацій; до цього варто додати, що, як зазначалось на 14 міжнародній конференції з освіти і нових технологій навчання (Пальма де Майорка, Іспанія, 4-6 липня 2022 року), культивування унікальних людських навичок може бути найкращим способом підготуватися до невизначеного майбутнього;

соціальний договір: поняття, що передбачає принципи взаємодії між університетом і суспільством, передусім йдеться про те, яким чином університет має задовольняти запити суспільства. За відомим американським дослідником функціонування університетів Робертом Нісбетом (Robert Nisbet), університет тим чи тим чином має виконувати одну із своїх головних місій – надання суспільних послуг, вносячи вклад у розвиток суспільства. Однак, він не мусить за будь-що («сліпо») служити «забаганкам» суспільства, йдеться передусім про перетворення, за професором, університету на «двигун» для політичних та економічних проєктів (цей тренд зростає із посиленням позицій організованих досліджень, досліджень на замовлення). У цьому контексті я схиляюся до підтримки думки Р. Нісбета про те, що університет має задовольняти потреби суспільства опосередковано, через застосування випускниками знань, здобутих під час навчання [29]. Разом з тим (у випадку з університетом соціально орієнтованого навчання) може мати місце врахування соціального замовлення суспільства – університети повинні готувати таких фахівців, яких потребує суспільство; при цьому передбачувати, з одного боку, ступінь зацікавленості потенційних студентів майбутніми професіями, а з другого, передбачувати затребуваність цих професій у контексті динаміки ринку праці [6, с. 16];

соціальні інновації мають бути у центрі уваги діяльності університету, з ними пов'язується його майбутнє [26], оскільки вони є чи не найреальнішою відповіддю у втамуванні викликів суспільного розвитку, передусім у турбулентних ситуаціях;

наукове підґрунтя навчального процесу: здійснення наукових досліджень, результати яких складатимуть підґрунтя для розробки навчальних курсів та предметів – основний вид наукової діяльності УСОН; для такого типу навчальних закладів доцільною формою організації наукової діяльності, яка безпосередньо не пов'язана з навчальним процесом, є пост-академічна наука – форма функціонування науки, де основні рішення, що стосуються роботи дослідників, дедалі більше приймаються науковою спільнотою разом з іншими соціальними групами: політиками, керівниками компаній, лобістськими групами та неурядовими організаціями та самим суспільством; наукове спілкування більше не відбувається виключно у межах наукового співтовариства, а спілкування з аудиторією, яка не є експертом, стає вирішальним для науки у такого типу навчального закладу; така ситуація, на мою думку, може забезпечити чітке окреслення тем наукових

досліджень та визначення практичної значимості досліджень (мається на увазі тих тем, що не забезпечують навчальний процес у самому університеті та поза ним); такою траєкторією, власне, реалізується функція надання університетом одного із виду соціальних послуг – досліджень на замовлення. У цьому контексті варто звернути увагу на таке явище як прагнення навчальних закладів (більш-менш помітних в українському науково-освітньому просторі) за будь-яку ціну отримати статус дослідницького університету, що нібито надає йому престижності й авторитету. Мій досвід наукової й викладацької роботи й глибоке ознайомлення з зарубіжними практиками утримує мене від захопленості цією ідеєю у випадку з університетом соціально орієнтованого навчання, оскільки, за моєю концепцією, такого типу університет має виконувати специфічну функцію (про це йшлося вище) і науково-дослідницька діяльність в ньому підпорядковується стратегії закладу, а його престижність має визначатися ефективністю його випускників на ринку праці у тих чи тих професіях, за якими відбувалася підготовка фахівців; розповсюджений у багатьох країнах феномен *академічного капіталізму*, який передбачає зосередження уваги у діяльності університету на організованих ззовні дослідженнях й до певної міри змушує, за Робертом Нісбетом, професорів і вчених перетворюватися «у підприємців постійного пошуку нових джерел капіталу» [29]. Щодо університету соціально орієнтованого навчання, то, на моє переконання, цей феномен може бути представлений у його діяльності частково, передусім у зв'язку з необхідністю забезпечення наукового підґрунтя навчального процесу та тими чинниками, які до нього дотичні, передовсім забезпечення знаннями, необхідними для професій, підготовкою фахівців для яких університет опікується;

практична спрямованість навчання: формування середовищ практичного навчання з врахуванням динаміки ринку праці, професій та уподобань тих, хто виявляє бажання навчатися за тією чи тією освітньою програмою (спеціальністю);

На думку зарубіжних і вітчизняних фахівців, ефективним компонентом навчального процесу виявляється *проектне навчання*, яке передбачає здобуття знань у зв'язку з реальною життєвою практикою, формування специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку – ті, хто навчається, отримують потрібні для майбутніх професій та соціальної адаптації знання та навички [2; 8]. Зазвичай таке навчання здійснюється у групах упродовж праці над спільним завданням (проектом), вивченням того чи того явища (з обміном думок і пошуком спільного вирішення питання чи то розв'язання конкретної проблеми). Під час такого типу навчання позитивний результат дають міждисциплінарні підходи;

запровадження «бенчмаркінгу (benchmarking)» – систематичного пошуку і впровадження найкращих практик, що удосконалюють форму організації університету в усіх його складових (навчання, наукова робота, надання послуг) та ефективізують його діяльність;

формування ефективної інтелектуальної інфраструктури передбачає залучення до викладацької роботи, і особливо до наукової діяльності, на постійній основі випускників різних навчальних закладів, професорів на запрошення із-за меж України, стажування викладачів і дослідників в українських та зарубіжних університетах зі сталою репутацією, стимулювання участі співробітників у міжнародних конференціях, інтенсивне оволодіння іноземними мовами (передусім англійською) як студентами, так і викладачами та дослідниками; оволодіння режимами продукування знання (режим-1, режим-2, режим-3), зокрема й методологією творення громадянської науки (залучення до досліджень науковців, що працюють на самодіяльній основі); власне, тут йдеться про формування платформи інтеграції у міжнародний освітньо-науковий простір;

критичне мислення студентів: впровадження методики, яка дозволить відфільтровувати зайву (обтяжливу, некорисну для майбутньої зайнятості) інформацію, встановлювати важливість трансверсальних навичок у накопиченні необхідних знань для майбутньої професійної діяльності, адекватно оцінювати потенціал викладачів (й у цьому контексті перспективи динаміки інтелектуальної інфраструктури університету) [28];

формування психологічних навичок протистояння соціальним викликам: тут важливо через викладання відповідних предметів, через тренінги вибудувати систему психологічної загартованості у сприйнятті й подоланні соціальних викликів, зокрема і спричиненими могутніми катастрофами – воєнними діями, пандеміями, екологічними зрушеннями тощо;

проекція динаміки соціальних запитів суспільства: постійне відслідковування змін на ринку праці, змін у характері того чи того виду праці, визначення вірогідності ефективного застосування набутих знань і вправностей;

проекція запитів й можливостей їхніх реалізацій у поколінному зрізі: концентрація на вивченні запитів стосовно набуття освіти (за різними спеціальностями) різними поколіннями та можливостей реалізувати накопичені знання на ринку праці сьогодні і у майбутньому;

принципи соціальної корпоративної відповідальності (КСВ), яка представляє собою саморегулюючу бізнес-модель, що допомагає компанії, організації, інституції бути соціально відповідальною перед собою, зацікавленими сторонами та громадськістю; практикуючи корпоративну соціальну відповідальність, яку також називають корпоративним громадянством, компанії, організації, інституції можуть усвідомлювати, який вплив вони мають на всі аспекти суспільства, включаючи економічні, соціальні та екологічні; такі характеристики цілком стосуються університету як специфічного типу інституції (організації) – тут мусить формуватися відповідальність акторів наукового і навчального процесу за результати їхньої діяльності,

передусім за їхню якість, за можливості їхньої імплементації у межах університету (навчальний процес) та за його межами (застосування вислідів наукових пошуків у соціальних практиках);

толерантна взаємодія (студент-студент, студент-викладач, викладач-викладач): її важливість полягає у формуванні сприятливої атмосфери для засвоєння професійних знань та налагодження безконфліктних відносин в університетській спільноті; особлива увага цьому питанню має приділятися у студентському співтоваристві, яке формується із носіїв різноманітних етнокультурних традицій (міжетнічна толерантність);

постійна евалюація навчального процесу, наукових досліджень, соціальних програм передбачає системне дослідження соціальних змін, діяльність із супроводу наукових та соціальних програм, яка реалізується за допомогою прийнятих критеріїв, соціологічних інструментів та моделей оцінювання, з метою їхнього удосконалення, розвитку або кращого розуміння, завчасного виявлення дефектів програми і їхнього коригування, а також з метою контролю за розподілом коштів та нематеріальних ресурсів, виділених на реалізацію програми; у даному випадку йдеться про навчальний процес (зміст освітніх програм, сугіacula, контент предметів, ефективність практик, міжнародне співробітництво) та наукової діяльності (ефективність методологій, які застосовуються у дослідженнях, запровадження нових технологій, прогнозування ефективності застосування результатів досліджень), про соціальні програми і проекти, що заходять в університет та результати виконання яких пропонуються університетом як частина сервісної діяльності університету; активне використання моделі Дональда Кіркпатрика для евалюації навчального і дослідницького процесу [21];

постійний моніторинг динаміки професії (сфер практичного застосування набутих знань): власне, йдеться про фіксацію динаміки реагування на зміни у запитах на професії, скажімо у сфері освіти з'являються такі професії, які раніше не існували – розробник освітніх траєкторій, експерт із цифрових інструментів навчання, ментор стартапів, тренер із майнд-фітнесу тощо;

впровадження і активне використання модульного навчання, що передбачає формування гнучких кредитних систем, адаптованих до потреб соціальних запитів, і на виході володіння гібридним набором умінь і вправностей із різноманітних сфер знання, що забезпечуватиме флексибільність їхнього застосування; такого типу навчання має бути «всеканальним» – навчання за запитом, здатне задовольнити нагальні потреби сьогодення часу, бути реалізованими якнайшвидше; у цьому контексті варто зауважити, що все частіше для менеджерів з найму на роботу важливе не лише володіння технологічними вправностями, але й здатність до співпраці, до комунікації, до критичного мислення до прийняття швидких рішень;

навчання тих, хто навчає (удосконалення професійних вправностей – через стажування, курси, тренінги тощо) – необхідний принцип у функціонуванні університету соціально орієнтованого навчання, оскільки викладач повинен бути на рівні, а бажано й попереду, з тими, кого він навчає, особливо у методології оволодіння знаннями й інформацією [16];

створення рівних можливостей доступу до набуття знань (через усі форми освіти) у межах навчального закладу й довкілля (адекватна політика управління закладом, ефективне функціонування освітнього законодавства, творення атмосфери доброзичливого ставлення до тих, хто в силу об'єктивних і суб'єктивних обставин, знаходиться на іншому (нижчому) рівні оволодіння знаннями);

формування умінь краудсорсингу та краудфандингу: *краудсорсинг* (crowdsourcing) – практика залучення групи людей (на підставі публічної оферти, без укладання трудового договору), це стосується передусім дослідників, для досягнення спільної мети, розв'язання тієї чи тієї наукової проблеми, запровадження інновацій, підвищення ефективності діяльності, у нашому випадку навчального закладу; *краудфандинг* (crowdfunding) – це співпраця людей, які добровільно об'єднують ресурси з метою підтримки зусилля інших людей чи то організацій, або виконання спільних проєктів.

Завважу, що запропонований мною перелік принципів діяльності УСОН не вичерпується пошук шляхів ефективізації освітнього процесу у межах навчального закладу. Вони можуть з'являтися у результаті опрацювання існуючих інноваційних практик у вітчизняному й зарубіжному освітніх просторах та як вислід науково-дослідницької роботи конкретного навчального закладу та його кооперації у цій сфері з іншими колективами.

Замість висновків: можлива організаційна структура університету соціально орієнтованого навчання

Оскільки у центрі діяльності такого типу університету (на відміну від класичного університету і певною мірою близького до університету прикладних наук) перебуває забезпечення знаннями й інформацією, необхідних для професійної зайнятості у тій чи тій сфері суспільного життя, то ключовим моментом для нього є навчально-освітній процес, якому підпорядковуються два інших аспекти – науково-дослідницький та надання соціальних послуг (скажімо, перепідготовка кадрів); важлива у цьому контексті й мінімізація ролі адміністративного ресурсу (проректори, керівники кафедр, керівники підрозділів організаційного забезпечення навчального процесу, помічники керівників різного функціонального рівня), натомість набирає ваги посилення управлінського компоненту через підвищення ролі освітніх програм, їхніх гарантів та викладачів.

Секція педагогічної освіти: формування методології та розробка методик викладання дисциплін, цикли яких забезпечують підготовку фахівців за профілем, передбачених стратегією університету; підготовка вчителів для середньої ланки освіти та викладачів для вищих навчальних закладів; координація розробки

навчально-методичних матеріалів, створення підручників для різних ланок освіти (у співпраці з представниками тих чи тих спеціальностей); формування системних підходів до виховних активностей через зміст предметів, які викладаються на тих чи тих напрямках професійної підготовки.

Секція математично-природничої освіти: підготовка фахівців за конкретними спеціальностями. Особлива увага – екологічним освітнім програмам та digital-технологіям з акцентом на забезпечення навчально-дослідницького процесу.

Секція соціогуманітарної освіти: мовна підготовка (українська мова та іноземні мови як фах і як предмет викладання для інших спеціальностей); правова грамотність (як фах і як предмет викладання для інших спеціальностей); фінансово-економічна грамотність (як фах і як предмет викладання для інших спеціальностей); управлінські освітні програми; літературно-мистецькі програми, програми спортивно-оздоровчого циклу, соціальні комунікації.

Дослідницький центр прогресивних навчально-освітніх та наукових технологій: творення простору обміну знаннями, інформацією та навчально-освітніми практиками через впровадження моніторингу навчально-освітнього і науково-дослідницького процесу у межах університету, проведення семінарів тренінгів, зустрічей професіоналів тощо; вивчення та поширення в університетському просторі позитивного наукового і практичного досвіду вітчизняних та зарубіжних фахівців; вироблення пропозицій стосовно формування викладацького ресурсу з рекрутуванням викладачів вітчизняних і зарубіжних вищих навчальних закладів, переважно університетів; впровадження digital-технологій навчання; здійснення наукових досліджень, які забезпечують навчально-освітній процес; координація діяльності аспірантури й докторантури, питань підвищення професійної кваліфікації (захист дисертацій, стажування).

Центр міжнародної кооперації та взаємодії з вітчизняними інституціями: розробка правової бази міжнародного співробітництва у співпраці зі службою правого регулювання трудових відносин; навчання українських студентів за кордоном, навчання зарубіжних студентів в УСОН (у межах академічної мобільності й поза нею) у співпраці з представниками секцій; стажування українських викладачів за кордоном, стажування зарубіжних викладачів в УСОН у співпраці з представниками секцій; організація наукових активностей (семінарів, конференцій, круглих столів, дискусій, презентацій тощо) у співпраці з Дослідницьким центром прогресивних навчально-освітніх та наукових технологій; сприяння взаємній публікації результатів досліджень в Україні й за кордоном; підтримання контактів зі стейкхолдерами, центрами й асоціаціями, які здійснюють наукову й навчальну діяльність або дотичну до неї.

Науковий ресурсний центр: центральним компонентом у ньому є наукова бібліотека, яка здійснює координацію забезпечення навчального процесу відповідними матеріалами (друкованими, віртуальними), формує систематизований електронний архів, здійснює моніторинг науково-навчальних ресурсів (вітчизняних і зарубіжних), які дотичні до сфер підготовки фахівців в УСОН; редакційно-видавничий підрозділ оперативного реагування, що забезпечує негайну потреби у навчальних матеріалах тих чи тих освітніх програм; підрозділ моніторингу рейтингу викладацького складу.

Центр громадських активностей (студентський й викладацький сегменти): реалізація громадських ініціатив у межах університету та поза його межами одноосібно і у співпраці з громадськими організаціями, передусім у місці дислокації університету.

Департамент допоміжних служб: служби адміністративного управління, технологічні служби, планово-фінансові підрозділи, служба правого регулювання трудових відносин.

Служба ректора УСОН: організація планування роботи ректора, координація його взаємодії з вітчизняними та зарубіжними партнерами, PR-технології, формування адекватного іміджу університету, приймальна комісія.

Використана література:

1. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо стратегій вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства. Препринт (аналітичні матеріали). Частина II. 2019. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України. С. 30-102.
2. Дьоміна Ірина (2018) Проектне навчання: коротко про головне. URL : <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne>
3. Дужик Н. (2020) Соціально-емоційне навчання у системі сучасних педагогічних знань. *Актуальні питання гуманітарних наук* : Міжвузівський збірник наукових праць ДДПУ імені І. Франка. Випуск 27. Том 2. С. 186–192.
4. Євтух В. Б. (2021) Контекстуальне навчання: науковий дискурс в освітньому просторі зарубіжних країн. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Випуск CL (150). С. 5-21.
5. Євтух В. Б. (2021) Мультикультурна / міжкультурна освіта: зарубіжний досвід та перспективи для України. *Вища освіта України*. № 4 (83). С. 13-34.
6. Євтух В. Б. (2022) Феномен університету в освітньому просторі: традиції перед сучасними викликами. *Освітній дискурс: Збірник наукових праць*. Випуск 39 (1-3). С. 7-25.
7. Мировые тенденции в образовании: проекты, волонтерство и медитации. 2022. URL: [https://www.poznaysebia.com/2022/06/25/mirovye-tendentsii-v-obrazovanii/\(25.06.2022\)](https://www.poznaysebia.com/2022/06/25/mirovye-tendentsii-v-obrazovanii/(25.06.2022))
8. Проектні технології в навчанні. URL : uk.wikipedia.org/wiki/Проектні_технології_в_навчанні
9. A guide to social learning theory in education (2020). URL : <https://www.wgu.edu/blog/guide-social-learning-theory-education2005.html#close>

10. Banks Cherry A. McGree, Banks James A. (1995) Equity pedagogy: An essential component of multicultural education. *Theory Into Practice*. Vol. 34. No 3. P. 152-158. URL : <http://www.jstor.org/stable/1476634>
11. Bourdieu Pierre (1986) The forms of capital. *Richardson, J. Handbook of theory and research for sociology of education*. Westport, CT: Greenwood. P. 241-258.
12. Czudowska Irena (2018). Reverse Pedagogy w epoce Digital. PROGRAM MIĘDZYKONFERENCJI NAUKOWEJ. CZŁOWIEK I ORGANIZACJE W ŚWIECIE HYBRYDALNYM. Łomża, dnia 19 czerwca.
13. Equity Pedagogy. URL : <https://www.nsd.org/our-https://www.nsd.org/our-district/departments/curriculum-instruction-and-assessment/equity-pedagogy>
14. Conley Colleen S. (2015). SEL in higher education. *Handbook of Social and Emotional Learning: Research and Practice*. P. 197-212. URL : Loyola eCommons, Psychology: Faculty Publications and Other Works.
15. Farren Patrick (2016). 'Transformative pedagogy' in context: being and becoming. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. 8(3). URL : https://www.researchgate.net/publication/309883887_Transformative_Pedagogy_in_Context_being_and_becoming.
16. Farrington Camille A., Roderick Melissa, Allensworth Elaine, Nagaoka Jenny, Keyes Tasha Seneca, Johnson David W., Beechum Nicole. (2012). Teaching adolescents to become learners: The role of noncognitive factors in shaping school performance: A critical literature review. Chicago: University of Chicago Consortium on Chicago School Research. 108 p.
17. Hollandsworth Mary Jo, Trujillo-Jenks Laura (2020). Performance-based learning: How it works. URL: <https://www.facultyfocus.com/articles/teaching-and-learning/performance-based-learning-how-it-works>.
18. Hoppers Wim (2006). Non-formal education and basic education reform: a conceptual review. Paris: International Institute for Educational Planning. 133 p.
19. Jackson Yvette. Transformational pedagogy: Cashing the promissory note of equity for all students – especially those who are marginalized. URL: <https://capacitybuildingnetwork.org/article8/>
20. Jarcho Harold, Beenen Maaik (2022). The power of social learning: Building knowledge, community and trust. URL: valamis.com/recourses/webinars/the-power-of-social-learning.
21. Kirkpatrick's model – four-level of training evaluation. URL : <https://www.mindtools.com/pages/article/Kirkpatrick.htm>
22. McLeod Saul (2016). Albert Bandura's social learning theory. URL : [simplypsychology.org/bandura.html](https://www.simplypsychology.org/bandura.html)
23. Muhammad Ghodly (2020). Cultivating genius: An equity framework for culturally and historically responsive literacy. *Scholastic Teaching Resources (Teaching Strategies)*. 176 p.
24. National Urban Alliance for Effective Education (NUA). URL : <https://www.casdany.org/nua>
25. Ramos-Brannon Ivelisse, Muhammad Ghodly. Teaching toward genius: An equity model for pedagogy in action. URL : <https://www.ace-ed.org/teaching-toward-genius-an-equity-model-for-pedagogy-in-action>.
26. Razak Dzulkifli Abdul (2015) Future of universities and the need for social innovation. *IAU Horizons*. Vol. 21. № 1. P. 24.
27. Reverse Pedagogy. URL: <https://innovationseducation.ca/reverse-pedagogy>.
28. Rubene Zanda, Svece Artis (2019) Development of critical thinking in education of Latvia: Situation analysis and optimization strategy. *Innovations, Technologies and Research in Education*. URL : <https://doi.org/10.22364/atee.2019.itre.28>.
29. Schrum Ethan (2021) The prophet of academic doom. Robert Nisbet predicted the managerialism that has brought universities low. But he also saw a way out. URL: <https://www.chronicle.com/article/the-prophet-of-academic-doom>.
30. Social learning theory (2021). URL: valamis.com/hub/social-learning#what-is-social-learning.
31. Weissberg Roger (2016) Why social and emotional learning is essential for students. URL: <https://www.edutopia.org/blog/why-social-essential-for-students-weissberg-durlak-domitrovich-gullotta>

Referenses:

1. Analiz providnoho vitchyznyanoho ta zarubizhnoho dosvidu shchodo statehiy vyshchoyi osvity v umovakh internatsionalizatsiyi dlya stiykoho rozvytku suspil'stva. Preprynt (analytychni materialy). Chastyna II [Analysis of the leading domestic and foreign experience regarding the strategies of higher education in the conditions of internationalization for the sustainable development of society. Preprint (analytical materials). Part II]. 2019. Kyiv : Instytut Vushchoyi Osvity NAPN Ukrainy. S. 30-102. [in Ukrainian]
2. Dyomina Iryna (2018). Protktne navchanny: korotko pro holovne [Projekt education: Briefly about the main thing]. URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne> [in Ukrainian]
3. Duzhyk N. (2020). Sotsial'no-emotsiyne navchannya u systemi suchasnykh pedagogichnykh znan' [Social-emotional education in system of contemporary pedagogical knowledge]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk: Mizhvuziv's'ky zbirnyk prats' DDPU imeni I. Franka*. Vypusk 27. T. 2. S. 186-192. [in Ukrainian]
4. Yevtukh V. B. (2021). Kontekstual'ne navchannya: naukovy dyskurs v osvitynomu prostori zarubizhnykh krayin [Contextual learning: Scientific discourse in educational space of foreign countries]. *Naukovi zapysky. Pedagogichni nauku*. Vypusk (150). C. 5-21 [in Ukrainian]
5. Yevtukh V. B. (2021) Mul'tukul'terna/mizhkul'turna osvita: Zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy dlya Ukrainy [Multicultural/intercultural education: foreign experience and prospects for Ukraine]. *Vyshsca Shkola Ukrainy*. № 4 (83). P. 13-34. [in Ukrainian].
6. Yevtukh V. B. Fenomen universytetu v osvitynomu prostori: tradytsiyi pered suchasnymy vyklykamy [Phenomenon of University in educational space: Traditions before contemporary challenges]. *Osvitniy dyskurs. Zbirnyk naukovykh prats'*. Vypusk 39 (1-3). S. 7-25. [in Ukrainian]
7. Miroyvye tendentsiyi v obrazovanii: proyekty, volonterstvo i meditatsiyi [World tendencies in education: projects, volunteering and meditation]. 2022. URL : <https://www.poznaysebia.com/2022/06/25/miroyvye-tendentsii-v-obrazovanii/> [in Russian]
8. Proyektni tekhnologiyi v navchanni [Project technologies in education]. URL : uk.wikipedia.org/wiki/Проектні_технології_в_навчанні [in Ukrainian]
9. A guide to social learning theory in education (2020). URL : <https://www.wgu.edu/blog/guide-social-learning-theory-education2005.html#close>
10. Banks Cherry A. McGree, Banks James A. (1995) Equity pedagogy: An essential component of multicultural education. *Theory Into Practice*. Vol. 34. No 3. P. 152-158. URL : <http://www.jstor.org/stable/1476634>
11. Bourdieu Pierre (1986) The forms of capital. *Richardson, J. Handbook of theory and research for sociology of education*. Westport, CT: Greenwood. P. 241-258.

12. Czudowska Irena (2018). Reverse Pedagogy w epoce Digital. PROGRAM MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ. CZŁOWIEK I ORGANIZACJE W ŚWIĘCIE HYBRYDALNYM. Łomża, dnia 19 czerwca.
13. Equity Pedagogy. URL : <https://www.nsd.org/our-https://www.nsd.org/our-district/departments/curriculum-instruction-and-assessment/equity-pedagogy>
14. Conley Colleen S. (2015). SEL in higher education. Handbook of Social and Emotional Learning: Research and Practice. P. 197-212. URL : Loyola eCommons, Psychology: Faculty Publications and Other Works.
15. Farren Patrick (2016). 'Transformative pedagogy' in context: being and becoming. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*. 8(3). URL : https://www.researchgate.net/publication/309883887_Transformative_Pedagogy_in_Context_being_and_becoming.
16. Farrington Camille A., Roderick Melissa, Allensworth Elaine, Nagaoka Jenny, Keyes Tasha Seneca, Johnson David W., Beechum Nicole. (2012). Teaching adolescents to become learners: The role of noncognitive factors in shaping school performance: A critical literature review. Chicago: University of Chicago Consortium on Chicago School Research. 108 p.
17. Hollandsworth Mary Jo, Trujillo-Jenks Laura (2020). Performance-based learning: How it works. URL: <https://www.facultyfocus.com/articles/teaching-and-learning/performance-based-learning-how-it-works>.
18. Hoppers Wim (2006). Non-formal education and basic education reform: a conceptual review. Paris: International Institute for Educational Planning. 133 p.
19. Jackson Yvette. Transformational pedagogy: Cashing the promissory note of equity for all students – especially those who are marginalized. URL: <https://capacitybuildingnetwork.org/article8/>
20. Kirkpatrick's model – four-level of training evaluation. URL : <https://www.mindtools.com/pages/article/Kirkpatrick.htm>
21. McLeod Saul (2016). Albert Bandura's social learning theory. URL : simplypsychology.org/bandura.html
22. Muhammad Gholdy (2020). Cultivating genius: An equity framework for culturally and historically responsive literacy. *Scholastic Teaching Resources (Teaching Strategies)*. 176 p.
23. National Urban Alliance for Effective Education (NUA). URL : <https://www.casdany.org/nua>
24. Ramos-Brannon Ivelisse, Muhammad Gholdy. Teaching toward genius: An equity model for pedagogy in action. URL : <https://www.ace-ed.org/teaching-toward-genius-an-equity-model-for-pedagogy-in-action>.
25. Razak Dzulkifli Abdul (2015) Future of universities and the need for social innovation. *IAU Horizons*. Vol. 21. № 1. P. 24. [in English]
26. Reverse Pedagogy. URL: <https://innovationseducation.ca/reverse-pedagogy>.
27. Rubene Zanda, Svece Artis (2019) Development of critical thinking in education of Latvia: Situation analysis and optimization strategy. *Innovations, Technologies and Research in Education*. URL : <https://doi.org/10.22364/atee.2019.itre.28>.
28. Schrum Ethan (2021) The prophet of academic doom. Robert Nisbet predicted the managerialism that has brought universities low. But he also saw a way out. URL: <https://www.chronicle.com/article/the-prophet-of-academic-doom>.
29. Social learning theory (2021). URL: valamis.com/hub/social-learning#what-is-social-learning.
30. Weissberg Roger (2016) Why social and emotional learning is essential for students. URL: <https://www.edutopia.org/blog/why-social-essential-for-students-weissberg-durlak-domitrovich-gullotta>

Yevtukh V. University of social oriented learning (USOL): conception of an adaptive model for educational space of Ukraine

The article proposes for consideration the conception of an university of social oriented education, substantiates the relevance of this type of university in the context of searching for effective ways to improve the provision of educational services in the Ukrainian social space. The principles of the conception of «social oriented education» are presented. The structural components of this kind of educational institution are formulated according to organizational forms – face-to-face (offline), distance (online), mixed (face-to-face, blended), extramural and according to the content of the educational process – contextual education, scientific education, civic education, project education, multicultural/intercultural education. The principles of social oriented education are highlighted: determination of targeted components of education, persistence in mastering knowledge, scientific basis of the educational process, practical orientation of education, formation of an effective intellectual infrastructure, critical thinking of students, projection of requests and possibilities of their implementation in a generational dimensions, principles of social corporate responsibility (CSR), constant evaluation of the educational process, scientific research, social programs, etc.

Particular attention is paid to pedagogical systems in formalizing the structuring of university activities, in particular, it is about «reverse pedagogy», «pedagogy of equity capital» and its varieties «equity pedagogy» and «transformative pedagogy». A sample of the organizational structure of an university of social oriented education is presented.

Key words: *university of social oriented education, structural components of university of social oriented education, principles of university of social oriented education, organizational structure of university of social oriented education, conceptualization of pedagogical systems, educational space.*